

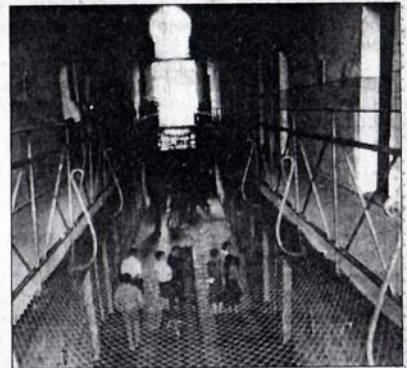
Se schimbă faima Sighetului

Timp de trei zile (21- 23 mai), Sighetu Marmatiei a găzduit Simpozionul ÎNCHISOAREA DIN SIGHET. MEMORIAL ISTORICO-POLITIC. Considerat de drept capitala Maramureșului istoric, Sighetul a fost în cele trei zile capitala memoriei îndurerate a neamului românesc, martirizat de comunism. Municipiu cu 46.000 locuitori, cu industrie de prelucrare a lemnului, mecanică, textilă, alimentară, cu extraordinarul Muzeu Maramureșean și cu festivaluri anuale de poezie și obiceiuri tradiționale, faima Sighetului se mărginește - arăta primarul Gheorghe Filipciuc, în deschiderea simpozionului - "doar la trista faimă a închisorii politice (...). Da, a funcționat în orașul nostru un cumplit cartel al morții, experimentat în cel mai mare secret pe curajul, rezistența, cinstea și înaltul patriotism a peste 160 de personalități politice, culturale, civice, clericale și militare. La acea dată, țara întreagă era o gigantică temniță împânzită cu celule de exterminare, prin condiții inumane de detenție, prin bătăi, înfometare și muncă epuizantă".

O cercetare semnată de dr. Nuțu Roșca stabilește că la Sighet au murit 51 de mari personalități - între care Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu, Dinu Brătianu, Alexandru Lapedatu, Ioan Suciuc, Alexandru Tătărăscu, Constantin Argetoianu, academicieni, episcopi ai Bisericii unite, generali, scriitori și ziaristi. Toți au fost înmormântați - fără sicriu, fără cruce, fără lumânare - noaptea, în Cimitirul Săracilor, la o margine a orașului, foarte aproape de Tisa și de granița cu Imperiul Răului - URSS, de unde le venise, în fapt, condamnarea. Acolo, pe câmpul cu iarbă înaltă, sub care odihnesc cei martirizați, lângă troita de lemn, simpozionul s-a încheiat cu o slujbă unică de pomenire și s-a sfințit locul pe care se va ridica o mică biserică maramureșeană - Capela Martirilor. Am îngenuchiat, ne-am rugat și am cântat **Hristos a înviat**.

Sighetul și-a pus, prin lucrarea pioasă de acum, temelia unei faime noi - aceea de a găzdui Academia Suferinței.

(continuare în pagina 3)

Decența celor care au avut de suferit merge până la dorința de a rămâne în anonim.

Se schimbă faima Sighetului

FOTO: CONSTANTIN VADUVA

"Mărturisirea vinii trebuie să însemne căință și umilință, nu instalarea în fruntea țării. Nu se pot face compromisuri cu nelegiuții" (Doina Cornea)

(urmăre din pagina 1)

"Să iertăm, dar să nu uităm!"

La simpozion au participat mai bine de 150 persoane, între care mulți foști deținuți politici, lideri de partide, parlamentari, scriitori, istorici și muzeografi, reprezentanți ai Ministerelor de Interne, Justiției și al Afacerilor Externe. Procuratura Generală n-a răspuns invitației decât printr-un mesaj... de scuze, care a stârnit reacția legitimă a sălii ("sunt ocupați, îi caută pe cei care au tras în noi după 22!"). A fost de față dl Milan Resutik, ambasadorul Slovaciei la București, care a prezentat un mesaj personal și salutul ministrului Culturii din țara sa. Din Franța a sosit dl François Després, diplomat în științe politice, membru fondator al Comitetului de studii Charles de Gaulle, care a prezentat o comunicare. S-au primit mesaje din partea tuturor partidelor democratice, a Alianței Civice și a dnei Ana Blandiana, a UMRL și a dlui Ion Rațiu și din partea Consiliului Europei, în care dl Pierre Henri Imbert, director adjunct al Departamentului pentru Drepturile Omului, salutând simpozionul, îi releva importanța:

"Este vorba de a face procesul moral al unei epoci, procesul minciunii, mai degrabă decât procesul său juridic, procesul tortionarilor, care, cel mai adesea, nu stărnește decât amărăciune".

De fapt, aceasta a fost principala

temă pusă în discuție din prima zi. Dacă s-a făcut un proces la Sighet, în cele trei zile, a fost un proces îndreptat - cum preciza dl Laurentiu Ulici - "împotriva uitării răului, căci numai aceasta face posibilă repetarea răului. Iertarea, ca să aibă sens, trebuie să fie motivată de neuitare. Să iertăm, dar să nu uităm!".

Amintind de cei 272.000 de membri ai PNT "care au făcut împreună aproape 2 milioane de ani de pușcărie", dl Corneliu Căposu a arătat că "pentru viitorul nostru este necesară reconcilierea națională, dar pe baza mărturisirii păcatelor". Dna Doina Cornea a aprofundat ideea: "Mărturisirea vinii trebuie să însemne căință și umilință, nu instalarea în fruntea țării. Nu se pot face compromisuri cu nelegiuții (...) Atâta vreme cât relația Om - Dumnezeu nu va fi restaurată, nu avem mântuire ca oameni și ca neam".

Despre relația dintre morală și politică a vorbit și dl Vintilă Brătianu, citându-l în final pe Havel, în sensul că politica nu se poate dispensa de etică, iar dacă se dispensează nu poate fi absolută. Din păcate, astăzi - au observat și alți vorbitori, între care dna Ioana Brătianu, dnii Banu Rădulescu și Ștefan Gőnczi - asistăm la o restaurare a comuniștilor, când, de fapt, avem stringentă nevoie de recuperarea adevărului și restaurarea valorilor morale. În acest sens au votat participanții la simpozion transformarea închisorii din Sighet în MUZEUL GĂNDIRII ARĂSTATE și CENTRUL IN-

TERNAȚIONAL DE STUDII ASUPRA TOTALITARISMULUI, cerând - printr-o Moțiune Apel - Parlamentului României să dea o expresie legislativă acestei inițiative, ca un semn al condamnării barbariei comuniste și ca expresie a voinței de a nu uita crimele trecutului comunist.

“Voi să mori în fiecare clipă”

În după-amiaza de vineri, zi care trebuie să ne amintească în veci Patimile Mântuitorului, am fost cu toții în închisoarea politică din Sighet. Mulți orașeni și țărani din satele apropiate ne-au însoțit. O expoziție - realizată cu sobrietate de dna Dorana Coșoveanu, director adjunct al Muzeului de Artă al României - amintește că, după instalarea guvernului Groza de către Moscova (6 martie 1945), s-a trecut la politica de distrugere a opoziției, prin arestarea și condamnarea la închisoare și muncă forțată, în vederea exterminării, a aproape o jumătate de milion de oameni, “printre care se găseau peste 100 de foști miniștri, 90 profesori universitari, peste 100 generali și comandori, toți episcopii uniți și catolici, peste 150 de scriitori și ziariști, mii de preoți și toți fruntașii vieții satelor sau ai muncitorilor”.

L-am însoțit pe Sfinția Sa preotul Eugen Popa, rectorul de astăzi al Institutului Teologic din Cluj, în celula 44 (acum poartă alt număr), în care a fost deținut între anii 1950-1955. “Eram doisprezece, în afară de mine: T.L. Chinezu, I. Cherteș, I. Ploscaru, Șt. Berinde, A. Rusu, Sălăgean, Iosif Vezoc, I. Vultur, Friedrich (un romano-catolic din Iași), I. Deliman, A. Rațiu, și fiindcă eram tineri ne puneau la cele mai grele munci: tăietori de lemne, spălători de rufe, la ridicat apa. Adică, învârteam o roată grea, care - printr-un mecanism - urca apa în bazinul din pod; ca să se distreze, gardienii dădeau drumul la robinete, astfel că învârteam și învârteam, dar bazinul nu se mai umplea... Mâncarea era puțină și nu atingea nici 800 de calorii pe zi: terci de mălai, ciorbă de varză sau cartofi. S-a mai îmbunătățit după moartea lui Stalin... Ca și pe alții, credința m-a făcut să nu mă las deznădejdiei, să nu descurajez. Am îndurat toate cu gândul la Dumnezeu”.

Strâns între mulți oameni care îi sorb cuvintele, dl Cornelii Coposu povestește cum se procurau puținele medicamente și cum se transmiteau de la o celulă la alta și că la un etaj la altul cu **cața** - o sfoară cu greutate la capăt.

Dl Aurel Vișovan ne arată celula fără fereastră, **neagra**, unde pedepsitul era prins în lanțuri și nu

primea decât apă, și aceea sărată - potroacă, pentru a-i mări chinurile. A făcut parte, ca și prietenul său Gheorghe Bulacu, sigheteni amândoi, din primul lot de deținuți politici de aici, majoritatea elevi, dintre care unii erau minori, sub 18 ani. “Era frig, ninge în celulă când ne-au adus, nu erau pături, dar tot ni s-o părut mai bine ca în beciurile Securității; fusesem frânți în bătaie...”.

Lângă crucea modestă, din lemn negeluit, nelustruit, într-un coș cu flori arde o singură lumânare albă. Alături, pe un perete, o mulțime de **certIFICATE DE MOARTE**, la care scrie, pentru fiecare om ucis, **fără ocupație**. Floarea inteligenței și demnității românești devenise, pentru comuniștii asasini, oameni **fără ocupație**. O țărăncă de lângă mine observă vârsta celor decedați: “71 de ani, 75 de ani, 83 de ani, 77 de ani... uite cum i-or ținut pân-or murit. Și acu, pe-ai lor îi eliberează că-s bolnavi, săracii! Oamenii ăștia nu erau bolnavi?!”.

“Nu erau, vezi mata - o completează un alt țaran - c-au murit”.

Am ieșit iar în lumina soarelui. Pe strada din fața închisorii, ocolită altădată cu groază de oameni, o tânără mamă își plimba încet fetița, citind pe plăcile de marmură numele celor chinuți și uciși în “închisoarea miniștrilor”...

“Ca dreptatea nu-i nimic”

Așa mi-a spus țaranul lângă care privisem certificatele de moarte. Îl cheamă Radu Ion din Bârsana și a venit la Sighet pentru un proces legat de pădurea care i-a fost furată sub comuniști.

“Când am auzit de Iuliu Maniu, am rămas în oraș, deși nu mai am rată până la miezul nopții. Am vrut să văd și, iată, am văzut pe unde au murit oamenii cei deștepti, oamenii cei buni!”

Tot cum așa avea să-mi spună duminică țaranul sculptor Pătru Godja la Cimitirul Săracilor:

“Aici-s îngropați nu săracii, ci cei care au fost bogați în minte și suflet, cei care au fost bogăția țării”.

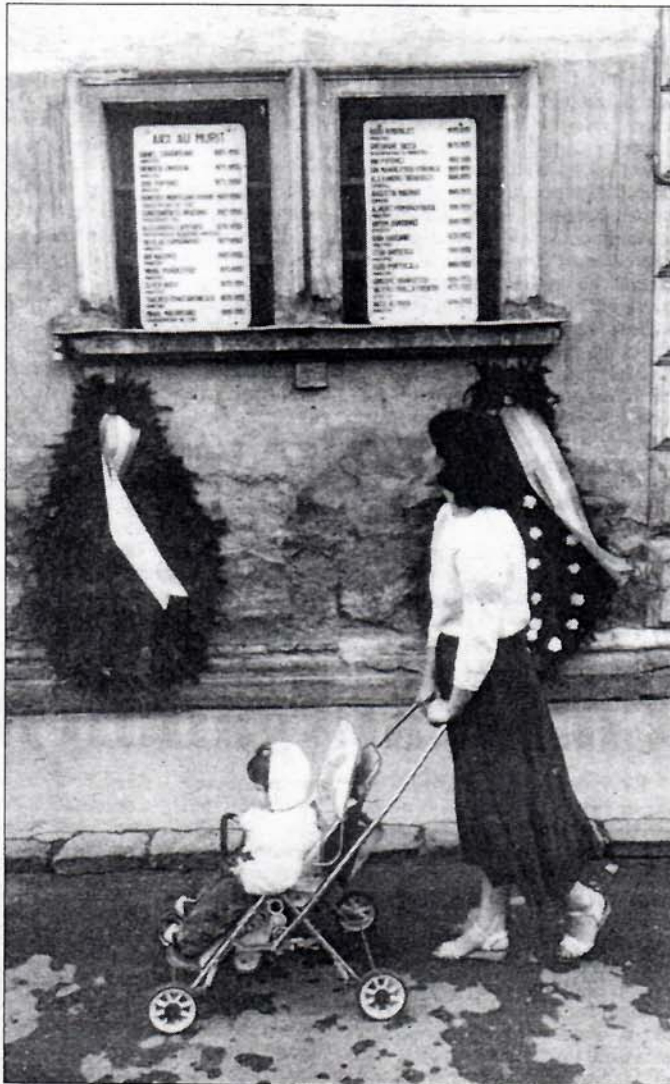
Ar fi multe de amintit despre cele spuse la Sighet în cele trei zile. Unde să scrii, însă, tot ce a îndurat țaranul Ioan Lumei din satul Slatina, de peste Tisa, din Ucraina, sat curat românesc, în care i-au rămas în '51 nevasta și patru copii, pe care i-a revăzut abia în '55, după anii de lagăr în Urali?

Sau cum ai putea cuprinde chinurile din peste 12 ani de pușcărie ai țaranului Găvrilă Dunca din leud, condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru că luptase în munți împotriva celor care vroiau să încorporeze Maramureșul în Ucraina, după cum luptase - ca primar în acea vreme - consăteanul său Dumitru Pop-Roibu, care nici măcar n-a vrut să vorbească despre detenția sa, ci numai despre voința de a păstra României Maramureșul...

Decența celor care au avut de suferit merge până la dorința de a rămâne în anonim. Așa a urcat la tribună o doamnă care s-a recomandat doar **soție de fost deținut politic** (ce mult a însemnat în realitate aceasta, ce titlu de glorie!), cerându-ne și în numele fiului ei, **fiu de fost deținut politic**, să facem astfel ca așezăminte de la Sighet, Muzeul și Centrul de studii din fosta închisoare să contribuie la asanarea morală a viitorimii, la educația copiilor noștri în spiritul adevărului și libertății. A mai propus ca în finalul simpozionului să cântăm “Cu noi este Dumnezeu”. Așa am făcut.

Mihai Creangă

Foto: Constantin Văduva

Cândva, oamenii ocoleau cu groază această stradă...

La buna organizare a simpozionului și la grija față de oaspeți în minunata tradiție maramureșeană au contribuit cu deosebire primarul municipiului Sighet, Gheorghe Filipciuc, care a adresat și un Apel către toți primarii localităților în care au fost închisori politice să colaboreze la cele pornite aici, Ion Ardeleanu-Pruncu, directorul Școlii de Artă din Sighet, soția Ioana și Mihai Dăncuș de la Muzeul Maramureșean și - deși la urmă, cel dintâi la osteneală - Gheorghe Mihai Bârlea, consilier la Inspectoratul Județean pentru Cultură. Lor și multor altora, nenumiți aici, le mulțumim din inimă, cu dragoste și respect.